

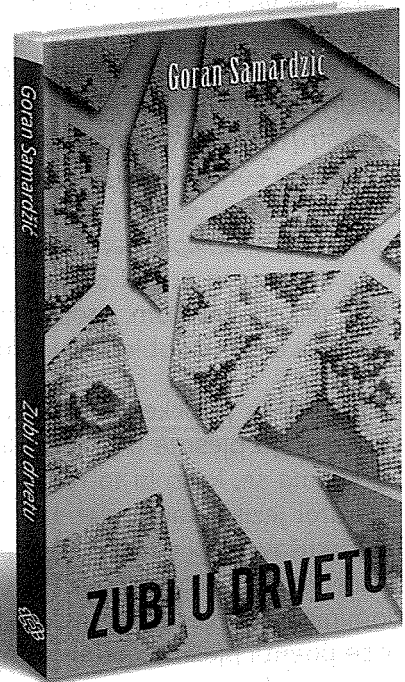
Goran Samardžić: Zubi u drvetu

Dobra knjiga, Sarajevo, 2017

Poezija će preživjeti

Vraćajući se nakon više od dvije decenije poeziji Goran Samardžić će već prvom pjesmom u zbirci *Zubi u drvetu*, ne samo u naslovu "Naputovao sam se" nego i izborom metafora ("Ti si džep s najmekšom/ podstavom.") sugerirati da je ono što slijedi poezija zrelih godina i mirnijih životnih pristaništa. Stranice potonje snažno će, međutim, posvjedočiti da takvo opredjeljenje neće uključivati skrupuloznost ili neki od vidova 'političke korektnosti'. Pjesnik i prozaist kakvog poznajemo odranije Samardžić je već u pjesmama "Toskana trans" i "Pompeji": predanost čistoj ljubavi ili pak iskonskom libidu kao identitetska/karakterna dominanta nije psihološki sadržaj koji će, ako u nekom trenutku ispliva na površinu i ako se u pjesmi prikladnim metaforičkim ligamentima da naturalizirati, biti prešućen, zaobiđen, potisnut, ikada, igdje, pa ni u Toskani, postojbini ljudskom rukom stvorene ljepote bez presedana, pa ni u prvorazrednoj svjetskoj arheološkoj atrakciji kakvi su Pompeji. *Horizont percepcije* lirskog subjekta u tim kulturalno zasićenim prostorima sasvim je izvan *horizonta očekivanja* (umjesto notornih monumenata, to su razvučeni štrikovi za veš i lokalne mesnice, odnosno arheolozi sa svojim priborom kao konektori među naizgled nepremostivim daljinama, prostorima i vremenima). Date spacijalne realije uklapaju se u standardni postupak putopisne književnosti: svođenje percipiranog krajolika na mjeru poznatog i za vlastite prioritete bitnog: "U Toskani meso testerišu i služe sa srži u kosti/ A hljeb ne sole.// Ispod duge od grudnjaka, gaća i čistih maramica/ Svaki čas nešto poželim.// Moj jarbol je tvoja mlada kičma/ Moja zastava tvoja duga kosa" (str. 12) ; "Dok ti ljubiš mene/ Ja tebe/ A skupa ljubimo i grlimo naše dijete/ Uklapajuć se/ Kao viljuške u escajgu.// E da bi hiljadu godina *posle*,/ Dvije, tri hiljade/ Neka bića s našim genomima/ Po stvrđnutoj sreći/ Milili četkicom/ I gociali nas, gociali,/ Eto." (str. 15)

Drugi motivski kompleks, obiteljski, otvara pjesma "Kučno božanstvo", u kojoj je sidranovska mirakularna inverzija baroknih korijena iz čuvene pjesme "Bašeskija" ("...Jer, bolest otkuda - jasno mi je,/ Al otkuda zdravlje?/ Je li, Bože, zbilja, otkud zdravlje?") ovdje prozračena blagošću obiteljske pitomine i nemjerljive roditeljske zahvalnosti: "Kako je čudo/ Da jedno dijete/ Koje smo rodili i oživjeli/ Svaki čas žedni i gladni/ A ima šta da mu se da./ Kako." (str. 13). Uvodne pjesme tako postavljaju mjere za jedno nepretenciozno markiranje

Ljudskoga u golemom opsegu između identiteta i alteriteta, sopstva i stranosti ("po širini, dužini i visini, ... čak i dubini, ako računamo podrum i suterene"), za jednu poetsku antropologiju egzemplificiranu filmskom tehnikom zumiranja odabranih znakovitih primjera iz vlastitog sjećanja, spontano posloženih u tri nenaslovljena ciklusa koje bismo prema motivskom, autobiografskom i geografskom kriteriju mogli označiti kao **obiteljski/ljubavni, sarajevski i beogradski**, uz napomenu da bi dvije duže narativne poeme s brakorazvodnom tematikom "Prikaza u Zagrebu" i "Užas i troškovi", pozicionirane na samom kraju knjige, mogle činiti i zasebnu odvojenu cjelinu.

246

Samardžićeva knjiga daje odgovor na pitanje kako je uprkos komercijalno-adrenalinskoj kulturnoj logici kasnog kapitalizma preživio jedan elitni književni žanr. Postmoderna nije ponudila drugi/bolji ključ za nasušno ovjerodostojenje humanuma (u širokom značenjsko-supstancijalnom spektru manifestovanja ljudskog) od pjesničke slike koja pa i niz ponaosob neznatnih metonimijskih komponenti magijom jezika prekiva u blistave kristale nepromašivo preciznih metafora Lebenswelta (pjesma "Ko?"). Većina ljudskih bića može bez poezije, ali ne može bez povremenog *chekinga*, kada je potrebno samome sebi potvrditi "da to sam (još uvijek) ja", da bi se moglo dalje. A tu su negdje, po prilici, i razlozi zašto se poslije dužeg vremena Samardžić vraća poeziji. I nisu daleko od onih mišljenja koja predviđaju da će poezija, danas još uvijek marginalizirana, pokazati se dugoročno žilavijom i postojanijom od pripovjedne proze, koja će, smatra hrvatski kritičar Jurica Pavičić, biti nadomjestiva, budući da "književnost više nije glavni medij u kojem naša kultura priča priče: danas to više nije čak ni film, danas su to televizijske serije – po sadržajnim i kompozicijskim karakteristikama, stvarni i prirodni nastavljajući romana – te računalne igrice, kao specifični, uzbudljivi križanac pustolovne književnosti, filma i igara na ploči (*board-game*)". Vjerovatno bi bilo pretjerano ustvrditi da, na tome tragu, već postoji neka trendovska matrica ponesen kojom i Samardžić u ovoj knjizi u duge narativne poeme upjesmljuje zbivanja iz vlastitog života koja su primjerenija za obradu, kako je to dosad praktikovao, u klasičnoj proznoj žanrovskoj gami od kratke priče do romana. Bez imalo zazora, međutim, stojimo pri ocjeni da npr. poema "Prikaza u Zagrebu" predstavlja literarizaciju nekih podražaja sa interneta. Ona odslikava tzv. žonglersko stanje duha. Smjena prikaza koje se pojavljuju podsjeća na *game levele*. Nicholas Carr u kulturnoj knjizi *Plitko* uvjerljivo opisuje koliko je takva mentalna konfiguracija dužna tehnologiji, uvučena, ovisna i trajno dekoncentrisana klikanjem. Uprkos ovoj liniji inovativnosti daleko od toga da je Samardžić u *Zubima u drvetu* eksperimentalni pjesnik. Osnovni ton zbirke, naročito "brakorazvodnih" poema, duboko je konfesionalni, gotovo starinski, čime se i on kao i Sidran i niz drugih nekadašnjih eliotovaca, koji su nekad ismijavali Izeta Sarajlića, legitimiraju kao ispovjedni pjesnici. Pri tome, dakako, kod Samardžića nije posrijedi sarajlićevsko neoromantično pobratimstvo duša već nešto što bi se prije moglo nazvati (post)traumatskom, ironijom premreženom, rekonfesionalizacijom. Utoliko knjizi sasvim pristaje odabrani naslov *Zubi u drvetu* (trag ugriza sjekutića u ramu goblena) kao metafora za očaj i bijes žene u braku koji propada.

Onom dijelu publike čiji je ukus formiran u stilsko-formativnom ključu moderne ipak više konveniraju pjesme u prvom dijelu zbirke, nastale na tradiciji poetike objektivnih korelata, i u kojima se, kako bi to rekao Hugo Friedrich, autor javlja kao "pjesnička inteligencija, kao operator jezika, kao umjetnik koji iskušava čin preobrazbe što ga nalaže vladalačka mašta ili pak iskušava svoj način gledanja na nekoj proizvoljnoj građi, koja je sama po sebi siromašna značenjem". "Moja majka" u tome je smislu ogledni primjer moderne pjesme. U uvodu dominira profinjen izbor makabrične metaforike koja poliježe, stišava i vuče u horizontalu, e da bi se poenta pjesme metaforom sinovljevske ljubavi gloriozno vinula u metafizičku vertikalnu: "O majko! Spreman sam al nemoj/ Još da umreš./ Star sin i stara majka/ Mile preko prelaza

kod Parkuše/ Brzinom puža/ U transu/ Dok im oklopi škripe./ A auti trube, trube./ Čuju se do Boga./ Eto to nam želim.” (str. 33). Jaki binarni opoziti su ono što kratkoj lirskoj formi jedino može obezbijediti unutarnju dinamiku, uvjerit će nas Samradžić ovom dirljivom pjesmom, za razliku od dužih proznih formi kojima su vazda na raspolaganju Markovi konaci.

Iz opsežnog registra Samardžićevih jezičkih bravura izdvaja se stilski djelotvorno kršenje lingvističke norme. U pjesmi “Gavrilo” npr. ili u “Plavom mantilu” pjesnik ekavicom u kurzivu signira svoju identitetsku kompleksnost. Bivše narječje “letećeg Beograđanina” javi se npr. u momentu kada eskalira problem ne pripadanja već sudbinske zadešenosti u svijetu nepojmljivih empirijskih varijacija na temu smrti. Psihološki i estetski sasvim vjerodostojno: “I ne mogu da *verujem*/ Ko se to još za trajanja rata/ Baca sa zgrade/ I pravi komunalni problem/ Kad se već može biti na *tolko* načina ubijen.../ Ko?/ Pa grobar.” (str. 47). Samardžićev je pjesnički identitet vazda povezan sa benevolentnom ironijom i na precizno odabranim mjestima uspostavljenom lirskom distancom, čak i u odnosu na najbliži porodični krug, pa nekoliko pjesama kojima to nedostaje poput “Moje bolnice Colić” zapravo i ne pripadaju ovoj zbirci. Kao dobar domaćin omogućio im je da tu ugodno gostuju. Jer i gosti su dio porodičnog života u jednoj porodičnoj knjizi. Kao što je i razvod sastavni dio braka.

Vedad Spahić

